

Elmyr de Hory, a hamisítók királya

Aki tűzre vetette Picassót szerző Hamvay Péter

<http://magyarnarancs.hu/kepzomuveszet/aki-tuzre-vetette-picassot-97624>

Nem volt könnyű megírni a jó nevű magyar szakember mozgalmas életének történetét, hiszen azt is meghamisította.

Ettől vagytok elájulva? Tíz perc alatt csinállok ilyet – mondta állítólag Elmyr de Hory egy párizsi kávéházi asztalnál valamikor a húszas években, majd néhány vonással felvázolt egy Picasso-képet. Így kezdődött a világ egyik leghíresebb hamisítójának karrierje, hogy aztán Hory több mint ezer kép értékesítése után önkézzel vessen véget életének 1976-ban, a festői Ibizán, ahol utolsó éveit a társasági élet középpontjaként, sztárok barátjaként töltötte.

Vagy nem.

Hány neved van? Hatvan!

Nem állítjuk, hogy cikkünk biográfiai adatai minden esetben pontosak lesznek. **A homoszexuális Elmyr** utolsó barátja, titkára és test-öre, Mark Forgy – aki jelentős archívumot és mintegy 100 festményt örökölt utána – ugyanúgy törekedett a valóság megismerésére, mint számos kutató, de sokszor hiába. Jeff Taylor történész, a New York-i Állami Egyetem tanára a Narancsnak elmondta, hogy Hory nemcsak képeket, hanem az egész életét „meghamisította”. Ennek része Clifford Irving Hamisítás! Korunk legnagyobb művészeti hamisítója, Elmyr de Hory című, 1969-ben kiadott – magyarul nem olvasható – könyve, melynek állításai máig meghatározzák a hősünkről szóló tudósításokat, lexikonszócikkeket. **Csak hogy a történeteket maga Hory mesélte el a szerzőnek, aki egyáltalán nem ellenőrizte őket. A könyv megbízhatóságáról pedig elég annyit elmondani, hogy Clifford Irving maga is hamisító volt,** a Howard Hughes nevében írt „önéletrajzáért” 17 hónapot ült az Egyesült Államokban. A hamisító életéről író hamisító még Orson Welles is megihlette, és F for Fake (H mint hamisítás) címmel egy akár ars poeticaként is értelmezhető áldokumentumfilmet forgatott kettőjükéről 1973-ban. A film a YouTube-on elérhető, s azért is érdemes megnézni, mert Elmyr de Hory nemcsak elmeséli a maga történetét, de be is mutatja művészetét: Welles kamerája előtt kanyarít egy Picassót, majd tűzbe hajítja.

Clifford Irving a filmben egy szuszra sorolja barátja számtalan álnevét: Hory, Heury,

Bory, Sury, Kury, Bury, Dury... Mind mögött Hoffmann Elemér Albert rejtőzik; született 1906. április 14-én, Budapesten – ezt is Jeff Taylor derítette ki a magyar anyakönyvekből, mert Hory annyira ragaszkodott az 1911-es születési dátumhoz, hogy nemcsak a hamis papírjain, de a sírján is ez szerepel. Nem tagadta zsidó származását, csak egy kicsit, hisz legszűkebb baráti körében is váltig állította, hogy ő csak félig zsidó, amúgy nemesi, sőt arisztokrata családból származik. Nagykövet papáról, budai palotáról, szolgák hadáról, lovakról, porcelánokról, műgyűjteményről, európai utazásokról mesélt. Bizonyítékként ott volt a kutyabőr, és a kor legdrágább festője, László Fülöp kettős portréja a Hory gyerekekről. A nemesi származás mítosza nagyon fontos volt neki, 1970-ben, amikor kiutasították Spanyolországból, az állítólagos családi címer volt a legfőbb gondja, Mark Forgy szerint alig múlt el nap, hogy saját és mások nemesi címeiről ne ejtett volna szót.

Az amerikai történész viszont kiderítette, hogy a család a Temes megyei Billédről származik, a sváb faluban a nagyapa – egyetlen és asszimilált zsidóként – téglagyáros volt. A gyerekek Pestre költöztek, Hory apja kereskedő lett, kispolgári életet éltek. A László Fülöp-kép és a kutyabőr természetesen hamisítvány.

Hory iskoláiról nincs információnk, valószínűleg autodidaktaként tanult festeni; állítása szerint megfordult a müncheni akadémián, a húszas évek közepétől pedig Párizsban Fernand Léger-nél képezte tovább magát. A harmincas évek végéig tartó párizsi tartózkodása alatt állítólag megismerte Picassót, Hemingwayt, James Joyce-t, Man Rayt; Paul Valéry a barátja volt. Taylor egyik állításra sem talált bizonyítékot, arra viszont igen, hogy Hory 1924 és 1925 nyarát Nagybányán töltötte, ahol egy kiállítást is rendeztek neki. Képzőművészeti munkái a háború előtről ezzel együtt sem ismertek – rendőrségi aktákban viszont annál gyakrabban tűnik fel a neve. Colette Marvin hamisításkutató szerint 1927 és 1931 között összesen 10 alkalommal ült börtönben csalás, csekkhamisítás és nemesi címmel való visszaélés miatt. A Nyírvidék című lap 1935-ben arról számolt be, hogy Hofmann Elemér „állítólagos festőművész Perczel Zita anyjától 3000 pengő értékű gyűrűt ellopott”. A cikk megjegyzi, hogy „Londonban, Prágában, Zürichben már elkövetett hasonló bűncselekményeket, legutóbb Bazelben ült lopásért 8 hónapot”.

Ezek voltak Hory valódi tanulóévei. Az általa tollba mondott életrajz szerint a háború alatt kémhistóriába keveredett, és Erdélyben raboskodott. Ezután koncentrációs táborba került, de ez csak egy mondatot ér meg a könyvben. Gyanús, hogy budapestiként deportálták volna, még inkább, hogy egy meg nem nevezett német (!) városban volt a tábor, ahonnan egy berlini kórházba került, és innen szökött tovább Párizsba. Azt állítja, egész családja a vészkorszak áldozata lett. Forgy azonban nem látta rajta a koncentrációs táborok tetoválásait, és Ibizaán többször meglátogatta a testvére. Taylor pedig arra jutott kutatásai során, hogy családtagjai a holokauszt túlélői között szerepelnek. Valószínűleg annyi igaz a történetből, hogy a

vészkorszakot Budapesten élte túl, és amint lehetett, Párizsba utazott.

Matisse bizonytalankodik

Itt éhező festőként tengette napjait, midőn 1946 áprilisának egyik délutánján **betoppant hozzá a brit autóversenyző, Malcolm Campbell felesége**, és rámutatott egy fiatal lányt ábrázoló rajzra: „Megveszem ezt a Picassót”. Hory persze tiltakozott, ugyan, nem Picasso az, de a hölgy nem hitt neki. Hory végül beadta a derekát, és a tíz perc alatt készült rajzot eladta 40 fontért, amiből két hónapig élt.

Ezután lett professzionális hamisító.

A képeket 100–400 dollárért adta el. Már nem éhező festőként, hanem a kommunistáktól kisémmizett magyar arisztokrataként lépett fel, aki szüleitől örökölt műgyűjteményének kicsempészett darabjait kénytelen pénzzé tenni. Vértől szívvél! Első „galériása” egy Jacques Chamberlin nevű ember, akivel Európa- és Dél-Amerika-szerte utazgatva értékesítették a hamisítványokat. De az Egyesült Államokban már egyedül kezdett dolgozni, 1947-ben. Óvatosságból sokat utazott, 1950-ben mégis megtelepedett Miami-ban. Itt az évtized közepén megismerkedett Fernand Legrosszal, aki később szeretőjével, Real Lessard-ral közösen értékesítette Hory képeit.

Nagy valószínűséggel állítható, hogy Elmyr 1962-ben Ibizára költözött. Legrosék havi apanázst folyósítottak neki, és egy villát is kapott tőlük használatra. Taylor szerint előbb rajzokkal próbálkozott, mert azok kisebb értéket képviselnek, nehezebben azonosíthatók, és nem feltűnő a piacon egy-egy ismeretlen darab. Az orgazdái beszélhették rá, hogy térjen át a jóval nagyobb haszonnal járó olajfestményekre, a bonyolult és hosszadalmas eljárásához Ibizán műhelyt is biztosítottak neki. Legros és Lessard gátlástalan bűnözők voltak, nem riadtak vissza szakértők megvesztegetésétől, hamis vámpapírok beszerzésétől, a kép múltját pedig nemegyszer hamis adásvételi szerződésekkel konstruálták meg.

„Modigliani korai halála miatt keveset alkotott, ezért ha hozzáadunk pár festményt és rajzot az életművéhez, az nem teszi azt tönkre, sőt”, vallotta Elmyr, máskor pedig azzal érvelt: „Az én képeim legalább olyan jók, mint az eredetiek.” Egyes hamisítványainak minősége a szakértők szerint valóban kiváló, mert hiába festett bohém képet magáról, Hory valójában akkurátus mesterember volt. Régi könyvekből kitépett üres lapokat használt a hamisított rajzokhoz, és a tintára is ügyelt. Korabeli, értéktelen képeket vásárolt, lekaparta a vászonról a festéket, és ezekre festett. Soha nem másolt, önálló kompozíciókat hozott létre híres festők modorában – ez pedig nem büntetendő. Ráadásul ezeket a képeket – állítása szerint – soha nem írta alá, ami a rajzok esetében valószínűleg igaz is. Így hiába bukott le számos alkalommal, élete végéig űzhette mesterségét, mert nem bizonyosodott be, hogy meg akarta téveszteni a vásárlóit. Jól ismerte a hamisítandó művészeket, és tudott a fejükkal gondolkodni: „Matisse elég bizonytalan volt alkotás közben, vonaljai sosem voltak annyira

magabiztosak, mint az enyéim. Tétováznom kellett, hogy Matisse-szerű legyen.” Bizonyára legenda, de akár meg is történhetett volna, hogy Picasso, látva a Hory által készített képeit, azt mondja: „Átkozottul ügyes fickó, magam sem csináltam volna jobban, bármelyiket aláírom.”

Egyesek szerint kitönte az amerikai múzeumokat és magángyűjtőket hamis Modiglianikkal, amiket ma is lehetetlen azonosítani. Ez valószínűleg túlzás, ahogy az is, hogy ezer festményt készített – mondja Taylor, aki legfeljebb százra teszi a hamisítási céllal készült festmények számát. Ugyanakkor Taylor is egyetért Maklárny Kálmán galeristával, aki rendelkezik néhány eredeti Horyval, és azt mondja: nem véletlen, hogy számos amerikai múzeum és gyűjtő nem szívesen veti alá tüzetes vizsgálatnak a Modigliani-képeit.

Amíg csak rajzokat árult, nem szúrt szemet senkinek, ám az olajfestményekkel hamar megbukott. 1955-ben a Harvard Egyetem Fogg Art Museumának eladott Modiglianiról megállapították, hogy hamis. A chicagói műkereskedő, Joseph W. Faulkner is feljelentette ugyanekkor, de Hory az eljárás elől Mexikóba szökött. 1966-ban egy texasi olajmilliárdos, Algur H. Meadows tett feljelentést, mert rosszalta, hogy több mint 50 hamis képet sózott rá Legros és Lessard. Ezt már nem úszták meg, mindhármukat letartóztatták. Ám az akkor már ibizai látványosságnak számító, kedves öregúrral elnéző volt a spanyol bíróság. Nem találták bizonyítottnak, hogy az országban készítette volna a hamisítványokat, így megúszta két hónapi elzárással. A kiutasítás után is hamar visszatérhetett a biztonságos, nemzetközi elszigeteltségben lévő Spanyolországba, Ibizára. Ezután viszont egyre kockázatosabb volt Hory hamisítványaival kereskedni, aki ambiciózus orgazdáival is végleg összeveszett. Nem maradt más hátra: saját hírnevéből kellett megélnie.

A világ legnagyobb hamisítójáról szőtt mítoszt Irving hamar népszerűvé váló életregénye tette teljessé. Hory ezután is Modigliani, Picasso, Matisse és mások stílusában festett, de már hatalmas betűkkel azt írta alá: Elmyr. Lassan kialakult a képek gyűjtőköre, akár 5000 dollárt is adtak az egyes darabokért. Olyan nagy volt a kereslet, hogy még nyomtatokat is készített; magunk is láttunk egy Cézanne stílusában készült, de Elmyrként aláírt, sokszorosított grafikát egy gyűjtőnél. Ám ekkor már késő volt jó útra térni.

A franciáknak hosszas tárgyalás után végül sikerült elérni a festő kiadatását. Hory tudta, hogy ott nem számíthat az ibizai kényelemre, nem akarta élete hátralévő részét börtönben tölteni, ezért öngyilkosságot követett el – Mark Forgy karjában halt meg. Irving szerint ez kamu, csak el akart tűnni a nyilvánosság elől – e teóriának azonban kevés a valószínűsége. Jeff Taylor úgy véli, nem a szabadságát féltette, hiszen olyan

hamisítót, aki következetesen tagadott, jelentős börtönbüntetésre nem ítélték soha. Szerinte inkább attól félt, hogy a sajtó nyilvánossága előtt zajló eljárás lerántja a leplet életének hazugságairól. **Ekkor már valóságos celeb volt**, a villájában megfordult Marlene Dietrich, a szomszédja Ursula Andress volt. A BBC dokumentumfilmjéből kiderül, hogy igazából egy dolog érdekelte: a társasági élet. Imádta a gazdagok és szépek világát, pláne, ha ő és a legendája volt a középpontban. „Mesehőssé vált, aki megdöntötte a műkereskedők és a múzeumok tévedhetetlenségének mítoszát, azáltal, hogy leleplezte a romlottságukat, gonoszságukat és erkölcstelenségüket” – írta kissé fellengzősen Irving. Jeff Taylor egy cikkében oda lyukadt ki, hogy Elmyr de Hory legfontosabb és legkiérleltebb művészeti alkotása a saját élete volt. „Duchamp, Warhol és Hirst kigúnyolta a művészeti világot, de Hory megrázta azt.”

Ma már 10-15 ezer dollárt is adnak egy-egy hamisított képéért. S ami ilyen drága, azt előbb-utóbb elkezdik hamisítani: nemrég vissza kellett hívni egy új-zélandi árverés képeit, mert kiderült, hogy azok hamisítványok voltak, nem eredeti Hory-képek.